

Устань і йди!...

Оповідання.

Цвіли окації. Їх солодкий, наркотичний дух стояв над городом і здавалось, що весь город—і будинки, і паркани, і вся земля—все пахне тим духом.

Молодик прорізався на чистому небі.

Микита Степанович, товариш прокурора, з непокритою головою тихо ходив по тротуару біля своєї квартири перед відчиненими вікнами туди й сюди, і весь він пропахався духом окації, і сам, у свіже-випрасованому чешунчовому піджаку, здався собі квіткою.

Він не звертав уваги на прохожих і навіть трохи злякався з несподіванки, як до його звернувся, близько нахилившись, старий високого зросту чоловік і сказав:

— Вибачте, добродію... Чи не можна у вас повечеряти?...

Хутко збагнувши, що може в їх не стане вечері на зайвого чоловіка, Микита Степанович дивуючи з такого несподіваного прохання, промовив:

— Почекайте хвилинку, я зараз вам скажу,—і пішов у хату.

Через кілька хвилин він вийшов з хати.

— Заходьте, будь ласка!—сказав він своєму несподіваному гостеві й увів його в хату.

Там уже горіло світло, і жінка й діти Микити Степановича здивовано оглядали гостя.

— Я—подорожній... У вашому городі в мене немає нікого знайомих, то вибачте, що турбую вас,—говорив він, сідаючи біля столу.

Господиня заспокоювала його, що він ні трохи не турбує їх, і взялась лагодити вечерю.

Микита Степанович скоро розбалакався з подорожнім, і якась півсвідома симпатія потягла його до сього старого, бідно вдягнутого, сухого і трохи згорбленого, довговолового чоловіка.

Вони розмовляли про ті місця, де був подорожній, і де бував і Микита Степанович, і про людей з тих місць. Скоро й жінка сіла до їх.

Гість вечеряв не хапаючись, хоч видко було, що він голодний, і як він повечеряв, то Микита Степанович попрохав його ще трохи посидіти, бо йому не хотілось так скоро розлучитися з сією людиною, що так просто і так незвичайно, невідомо звідки, прийшла до його в хату й невідомо куди піде. Його цікавила та таємність, що обгортала гостя: він не говорив, куди він іде і чого йде, і хто він сам такий, і не можна було розібрати, що воно таке за людина, хоч можна було догадуватись, що се людина інтелігентна.

З попереднього свого досвіду, придбаного на посаді слідчого, Микита Степанович був певен, що гість його запевне „не з тих“,—не політичний агітатор, не делегат який-небудь. Але хто і що він?

Коли гість згодився зостатись і знов налагодилась тиха розмова, Микита Степанович, червоніючи з ніяковости й боячись образити свого гостя, спитав, що примушує його на старости літ отак мандрувати по світу.

— Ви простіть мене... Я розумію, що се незручно, але мені хотілось би...—говорив він мов винний.

— А чому ж,—зовсім спокійно відповів подорожній.—Чому ж, я розкажу.

І очі його враз засвітились якимсь внутрішнім вогнем, і обличча освітілось радісною ласкою.

— Колись я жив, як і всі живуть. Жив негарно... темно жив, у темноті душі. Зло проти людей гніздилося у мене в душі, зло проти себе, зло проти всього, в що вірять люде.

Очі подорожнього втупилися в одне місце, усміх промайнув по його обличчю, і він хвилину замислився, немов там десь далеко, за стінами цієї хати, де він сидів, за межами того города, де він тепер був, він бачив своє минуле життя—таке далеке й таке чуже, і в той час таке близьке йому.

— Негарно жив, бо не мав, не чув у душі Бога... І одного разу я намислив собі смерть заповідати. Ліг спати в останню ніч... Тут і трапилося зо мною...

Він увесь мов просвітлів і глянув на Микиту Степановича.

— Бог прийшов до мене.

— Як?—увесь потягшись до подорожнього, прошепотів той.

— Приснився мені сон,—мов у якомусь гіпнозі говорив подорожній.—Бачу я свою батьківську хату...—На покуті під образами сидять покійний батько й мати. Вечір, чи ніч, бо горить лампадка і в хаті сутінь. Я увіхожу в світлицю і всією істотою почуваю, що тут єсть щось надзвичайне. Се чую з усього. Бачу це з повернених до мене ласкавих і спокійних очей батька, якого я так тяжко ображав і з яким ми тяжко ворогували, що і вмер він, проклявши мене і не знявши свого прокльону. Бачу ласкаво-радісні очі матері й починаю розуміти, що з ними єсть іще хтось, хто помирих мене з ними, хто просвітлив їх душі. І я разом здригнувся, глянувши на покутя на образі. І тут сталося чудо: фарби на образі, перед яким горіла лампадка, зворухнулись, мов ожили, і з кіота на мене глянуло живе обличча Спасителя. Живі божеські його очі... Я не можу розповісти вам, які вони були, скажу тільки, що вони пронизали мене всього. І я се почув усим чуттям моїм, і здригнувся... І зараз я бачу ті очі, і завжди і всюди їх бачу ніколи не забуду.

У словах подорожнього було стільки віри, стільки впевнености, що здавалося—він справді й зараз баче перед себе той образ, і вся його істота здригається з жаху й здивування.

Мороз побіг по-за спиною в Микити Степановича, а подорожній, мов у гіпнозі, говорив далі тихо-тихо, мов боячись, щоб привид не розвіявся й не зник від його слів.

— Мовчки дивився Спаситель на мене, але той погляд пронизав усю мою душу, усю глибиню моїх таємниць... і осудив мене за життя мое! І я впав, як стояв, і в розпачі заплакав не сльозами, а душею моєю... І тут я почув, що погляд Спасителя зласкавлюється, що мені ще може бути прощення і я, поборовши німоту язика мого, скрикнув: „присягаюсь“ Я заприсягся покаятись у гріхах своїх, стати новим чоловіком. І Спаситель сказав мені:—„Устань і йди!“

— Ті слова Бога мого я зрозумів так: устань, підіймись високо над усім, що приковувало тебе до землі, робило тебе рабом і йди—будь вільним, шукай того, чого душі твоїй треба,

шукай скрізь, по всьому світу, поки життя твого. І я встав і пішов.

Подорожній замовк. І мов зачаровані, з широко розплющеними очима, сиділи Микита Степанович і його жінка й не могли вимовити слова...

— І ось і тепер час іти. Прощайте. Спасибі за хліб, за сіль!...

Подорожній устав з-за столу, перехрестився, стиснув руки господині й господареві дому й пішов з хати.

Микита Степанович пішов за ним.

— Прощайте,—мов у-вісні сказав він, одчиняючи йому двері й зостаючись на порозі.

— Прощайте! Спасибі за хліб-сіль!

І як гість зник у прозорій млі ночі, Микита Степанович рвонувся був за ним, щоб покликати його назад. Але подорожнього вже не було видно.

„Хто він такий?“ — питав себе Микита Степанович. — „Невже просто тільки псіх?...—і не міг дати відповіді, і його самого потягло кинути все, забути своє минуле, визволитись душею від усих турбот життя й піти, піти за „ним“, шукати нового життя, нового світу. Піти шукати Бога...

Він стояв на ганку і легкий нічний вітрець обвівав його пахощами й обсипав цвітом окації. І він гостро, десь у глибу душі своєї, почув, що не може піти отак, що в його не стане сили на це, і заплакав.

Цвіт окації падав йому на голову й на плечі і, мов торсаючи, кликав кудись. А він стояв і плакав.

М. Чернявський.